

**УТВЪРДИЛ: /п/
КОСТА БАЗИТОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ**

СТРАТЕГИЯ

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА МЛАДЕЖТА
НА
ОБЛАСТ ВАРНА
2013г. – 2020г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
II. АНАЛИЗ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТ ВАРНА.....	8
1. Демографска перспектива.....	8
2. Формално и неформално учене	10
3. Младежка заетост	15
4. Достъп до информация и услуги.....	18
5. Гражданска активност	20
6. Младежко доброволчество	21
7. Здравословен начин на живот	24
8. Младите семейства	28
9. Социално включване на младите хора	29
10. Младежка престъпност	31
11. Младите хора в малките населени места и селските райони...33	
12. Управление на младежката политика	33
13. SWOT АНАЛИЗ.....	33
III. ВИЗИЯ.....	35
IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ.....	35
1. Насърчаване на икономическата активност и кариерно развитие на младите хора.....	35
2. Подобряване на достъпа до информация и качествени услуги	39
3. Насърчаване на здравословния начин на живот.....	41
4. Превенция на социалното изключване на младите хора в неравностойно положение.....	43
5. Развитие на младежкото доброволчество.....	44
6. Повишаване на гражданската активност	45

7. Развитие на младите хора в малките населени места и селскостопански райони	46
8. Развитие на межкултурния и международния диалог.....	47
9. Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността.....	47
V. МЕХАНИЗМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ.....	48
VI. МЕХАНИЗМИ ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	49
VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	50

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Областна стратегия за младежта на област с административен център гр. Варна (2013-2020), наричана Стратегията, е документ, задаващ насоките за изпълнение на младежката политика на областно ниво и прилагането на целенасочен интегриран подход при нейното реализиране. Тя се приема в изпълнение на Националната стратегия на Република България за младежта (2010-2020).

Съгласно Националната стратегия, Областната стратегия продължава и развива политическата ангажираност на правителството на европейското развитие на България в съответствие с Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.) Грижата за младите хора е най-важната национална кауза. Създаването на благоприятни условия за училищно и университетско образование, неформално обучение, за професионално, социално и личностно реализиране на младите хора, за участието им в обществено икономическия живот, за приобщаването им към управлението на местно и областно ниво, ще допринесе за подобряване на демографската ситуация в областта, за завръщането на голяма част от младежите обучаващите се в чужбина. Стратегията съответства и пряко кореспондира с други областни стратегически и програмни документи и създава условия за тяхното реализиране. Това са: Областна стратегия за развитие на област Варна за периода 2005-2015 г.; Доклад за междинна оценка на Областна стратегия за развитие на област Варна за периода (2005-2015); Актуализиран документ за изпълнение на Областна стратегия за развитие на област Варна (2011-2013); Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Варна (2011-2015); Стратегия на област Варна за интеграция на ромите (2012-2020г.) и други стратегически документи на регионално ниво.

Стратегията определя основните приоритети, водещите принципи в осъществяването на младежката политика на областно ниво, целите и механизмите за изпълнение и мониторинг.

Стратегията е изработена в резултат на сътрудничеството на отговорните публични институции и гражданския сектор, работещи в областта на младежката политика.

Настоящият документ се приема за период до 2020 г. включително. Оперативното изпълнение на Стратегията се осъществява чрез Общинските планове за младежта (ОПМ), изпълнявани в два периода:

Първият период обхваща 2013-2014 г.

Вторият период (2014-2020 г.) обхваща следващия програмен период на Европейския съюз по Оперативните програми за България с оглед финансова подкрепа, чрез използването на инструментите на ЕС.

В съответствие с това документът следва да е в основата на областното и общинското планиране, чрез включване на целенасочени дейности в подкрепа на развитието на младите хора, инвестиции в тази сфера през следващия планов период на оперативните програми на ЕС - 2014-2020 г.

С цел осигуряването на ефективност и устойчивост на мерките се предвижда междинен преглед/актуализация на Стратегията и ОПМ.

След 2020 година, Стратегията ще може да бъде продължена, допълнена или изменена, в зависимост от постигнатите резултати и евентуалните промени, които биха могли да настъпят в Националната стратегия на Република България за младежта (2010-2020).

Областната стратегия за младежта в област Варна 2013-2020г. конкретизира основните направления и дейности на младежката политика на областта, детайлизира задачите и подхода за решаването им от отделните структури и звена. Тя е основополагащ документ, който отразява политиката за ролята, мястото и социалните функции на младите хора. В нея са залегнали основните приоритети на общинския съвети на територията на областта в съответствие с политическите, икономически и социални промени в обществото. Тя е съобразена с всички основни държавни документи и най-вече със Закона за физическото възпитание и спорта.

Областният консултативен съвет „Младежки дейности и спорт” е учреден на 13 ноември 2012г. със заповед на Областния управител на област с административен център Варна, Коста Базитов. На първото заседание бе приет и утвърден състав и Правилник за организацията и дейността на Съвета. Поименният състав се определя от ръководителите на съответните институции/организации и в него са включени заместник-кметове на 12-те общини на територията на област Варна, младежки неправителствени организации, представители на градски ученически парламент и студентските съвети. Екипът сформиран със Заповед на областния управител, постави основите на устойчив механизъм, който да координира и интегрира процесите в областта на младежката дейност и спорт, единен подход към младежта за постигане на ефективно планиране и финансиране в тази област. Ангажираното участие на всички заинтересовани страни осигуряват пълноценна реализация на поставените задачи. Това налага прилагането на многосекторен подход в политиката за младежта, който следва да бъде развиван на регионално, областно и общинско ниво, чрез включване на целенасочени дейности в подкрепа на младите хора.

Конкретните цели, дейности, индикатори за измерване на постигнатите резултати, са изведени въз основа на преглед на капацитета и ресурсите, с които понастоящем се разполага в 12-те общини на Варненска област. Информацията е предоставена в анализа на общините, в

изработените планове за младежта приети от Общинските съвети. Към настоящия момент всички общини имат изработени планове в областта на младежките дейности и спорта. Развитието на дейностите в някои от тях не отговаря на потребностите, това определя и ограничения достъп на нуждаещите се. Най голямо разнообразие на дейности в тази насока предоставя община Варна. Многократното увеличение на средствата, въпреки ограничените бюджети в следствие на икономическата криза , красноречиво говори за положително отношение на Общинския съвет и Община Варна към младежта и спорта. Подпомогнати са над 100 спортни клуба и 3 спортни федерации. Ежегодно се провеждат над 30 прояви, финансиран е студентския спорт, спорта за инвалиди, спорта за ветерани и 6 туристически дружества. Въпреки големите грижи и внимание към спортните клубове в гр. Варна, все още някои спортове, със силен социален статус като футбол, баскетбол и др., са в изключително тежка криза. Като основна причина за това може да се отчете липсата на стратегическо планиране в тези спортове и обективните трудности, които произтичат от българските закони за финансово подпомагане на младежките дейности, спорта и туризма. Необходимо е да се осъзнае вече, че в голямата си част професионалният спорт е и бизнес. Или всичко се свежда до правилното управление, създаване на собствен резерв и законови преференции за подпомагане на спорта. При положение, че в нормативните документи и в правомощията си общините нямат права и задължения за издържане на спорта, а само за тяхното подпомагане означава, че Общинският съвет и Община Варна намират нови механизми за подпомагане на общинските спортни клубове. Особено внимание се отделя на тези спортове, които създават обществени настроения на жителите на гр. Варна и които дават своя реален принос в Националните, Европейските и Световните първенства. Чрез нестандартни и непопулярни мерки се подпомагат тези спортове. Тревожно е състоянието и на детско-юношеския спорт като основен резерв на представителните гарнитури, недостатъчна е материално-техническата база за тренировка на подрастващите. Единичните спортни прояви от рода на щафетни обиколки, спортни празници, дни на активно ходене, кросови бягания и други, заслужават необходимото внимание, но те не решават големия проблем за системното и масово практикуване на физическите упражнения и спорт в ежедневието на младите хора. Посочените фактори в съчетание с тежките социално-икономически условия на живот водят до обезпокоително влошаване на здравето, физическото развитие и дееспособността на населението. За съжаление у нас, въпреки постигнатите успехи в големия спорт, все още няма ясно формулирана държавна политика и стратегия за ролята, мястото и задачите на физическото възпитание в обществото. Това обаче дава възможност отделното селище или община да разработи своя

политика и да създаде условия за равностоен достъп до спортните услуги и програми.

При провеждане на областната политика в областта на младежта, физическото възпитание и спорта, област Варна и общините територия си поставят като основна цел: ***Подобряване качеството на живот и реализацията на младите хора чрез създаване и прилагане на устойчиви механизми за инвестиране в младежта, като значим социален капитал, който ще допринесе за пълноценното социално-икономическо развитие на Варненска област.***

- По активно включване на общините в планирането и реализирането на политиките за младите хора и по-тясно сътрудничество между различните секторни държавни органи в планирането, изпълнението и оценката на политиките за младежта на областно и общинско ниво.

- Иновативност в процеса на планиране и предоставяне на услуги за младите хора, младежки проекти и инициативи.

- Публичното подпомагане и предлагането на качествени услуги, подкрепящи развитието на младите хора, за осмисляне на тяхното свободно време, предвид нарастващите им потребности.

- Анализ на състоянието на детско-юношеските школи към спортните клубове и приемане на решения за стабилизирането им като резерв за развитието на спортовете.

- Подобряване условията и увеличаване броя на занимаващите се в детско-юношеските школи като бъдещ резерв и възможност за възвращаемост на вложени средства, засилване интеграцията между детската и младежка политика.

- Привличане на бизнесмени, фирми и корпорации за издръжка на спортовете, чрез отдаване за стопанисване на спортни и търговски имоти.

- Реализиране на политика за партньорство между неправителствените организации, младежките организации и местната власт.

- Увеличаване възможностите за творческо развитие и изява на младите хора.

- Осъществяване на социално-значими дейности.

- Създаване на младежки зони (центрове, бази), широко достъпни за младите хора от цялата област.

За постигането на поставените цели е необходимо всички общини на територията на областта, да включат в своите планове и програми дейности за реализирането им.

II. АНАЛИЗ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА ВЪВ ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ

Основна характеристика на младежката общност през последните няколко години както в национален, така и в регионален мащаб е нейната динамична промяна, основна характерна черта е стремежът към независимост и самореализация - подчертан стремеж към самостоятелни решения и индивидуален подход към живота. През последното десетилетие активността на младите хора радикално се е преместила от обществено-политическия живот към частния икономически сектор. В ориентацията си за избор на професия, младите варненци се ръководят от различни мотиви сред които преобладават заплащането, възможностите за кариера и здравословна работна среда. На значително по-ниски позиции са поставени такива ценности като творчество, квалификация, обществено признание и авторитет.

1. ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА

Област Варна се намира в Североизточна България и обхваща 12 общини със 158 населени места. През 1985 год. населението на Варненска област наброява по данни на НСИ – 464945 души, тя е трета по брой на населението област в страната. През последните години на фона на намаляване населението на страната в т.ч. и на Североизточния район за планиране, област Варна е с тенденция на стабилизиране и леко нарастване на населението.

1992год. – 462970 души;

2001год. – 462013 души;

2011год.- 475074 души .

Характерно за община Варна, респ. град Варна е високият дял на населението от 15 до 64 г., което определя до голяма степен и възрастовия състав на областта. Структурата на населението по пол за област Варна, показва сравнително равномерно разпределение с превес на мъжете. Целевата прогноза на НСИ показва, че в периода до 2020г. броят на младите хора ще намалява, като особено рязко това ще се отрази на възрастовите групи 15-19 и 20-24г.

Според данните от статистиката младите хора на територията на област Варна на възраст между 15 - 34 години, са намалели с повече от 11 хиляди души, като се прави сравнение с минали преброявания.

Населението на възраст между 15 и 34 години по пол към февруари 2011 г. по данни на НСИ е:

Възраст	Общо		
	Общо	Мъже	Жени
ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ	475074	232627	242447
Общо на възраст 15 – 34	133633	68385	65248
15 – 19	23561	12113	11448
20 – 24	34011	17318	16693
25 – 29	36552	18600	17952
30 – 34	39509	20354	19155

Най голямата община на територията на областта е община Варна, която по данни на НСИ през 2011 г. наброява - 343 704 души. От тях младежи на 15 - 29 г. са – 70610, т.е. (21 %). Населението на общината през 2001г. е - 320 464, броя на младите хора – 84050. По неофициални данни Варна е вторият по големина град в България с население около 900 000, един от най-бързо разрастващите се градове в България. Приблизително 1/7 от населението на града е на възраст /15 – 29 години/, само студентите от петте ВУЗ и трите колежа наброяват 20 000. Голяма част /липсват точни данни/ от завършилите висшето си образование остават да живеят и работят в областния център.

В дванадесетте общини на територията на Варненска област, тенденцията е намаляване на населението в най-отдалечените от областния център общини, но с темп по-малък от средния за страната, увеличава се общия брой на населението във Варна - град и в общините, намиращи се най-близо до областния център - Аксаково. В градовете живеят около 80% от младите хора на възраст от 15-34 г., а в селата - 20%. Очертава се тенденция на най-голямо териториално движение по направлението “град-град”. Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село-село”. Във Варненска област броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям, отколкото в обратното направление “град - село”. След резкия спад на емиграционните настроения в периода 2002-2006 г., през последните години се наблюдава ново покачване на желанието за емиграция при младите хора, особено във възрастта 20-29г. Ако преди това бяха преди всичко високообразованите млади хора, сега при тях се наблюдава спад на емиграционните нагласи и намерения. Увеличението е при по-ниско образованите слоеве. От 2009 г. насам до сега, между 17 и 24% от всички младежи напуснали град Варна, живеят в друга държава. Над една четвърт от младите хора на територията на областта определено проявяват интерес към временна трудова миграция в големите градове на страната и чужбина – те са преди всичко сред

средните специалисти и хората без трудова квалификация. Тази тенденция се отразява негативно на демографския баланс на общините - намаляване на относителния дял на населението в подтрудоспособна възраст и нарастване на населението в надтрудоспособна , т.е. увеличаване на дялът на възрастното население. Ромският етнос е на трето място по численост след етническите българи – 371048 души (87.3%) и етническите турци – 30469 души, или 7.2%. Възрастовата структура на ромското население е много по-благоприятна в сравнение с другите основни етноси, а именно над половината от ромите (56.4%) са младежи на възраст до 29 навършени години. Най-многобройни са преброените роми във възрастовите групи 0-9 г. (2 736 души), 10-19 г. (2 340 души) и 20-29 г. (2 504 души). За турския етнос, младежите до 29 навършени години са 41.8%, при българите дялът на младежите е 30.9%.

2. ФОРМАЛНО И НЕФОРМАЛНО УЧЕНЕ

Важна характеристика на населението е образователното му равнище. С навършването на 14 години започва периодът на юношеството, в който младата личност оформя своята идентичност, интереси и ориентация за развитие, изпитва силна потребност от себеутвърждаване и доверие. Въпреки използването на подходящи традиционни и нови подходи при провеждане на образователната политика, към момента в Варненска област 15 % от учениците отпадат от системата на средното образование. Отпадналите младежи, нямат придобита степен на професионална квалификация и възможностите им за завръщане в системата са ограничени. Популярността и признаването на неформално обучение са ограничени. Интересът сред младите хора към четенето на книги се срива, за сметка на предпочитанията им към социалните мрежи.

За периода между последните две преброявания е налице абсолютно и относително нарастване на населението с висше и средно образование, което е характерно и за всички райони и области в страната. Преобладаваща част от лицата с високо образователно равнище са в центъра на областта - гр. Варна. Съществуващата мрежа от училища отговаря на изискванията на съществуващата нормативна база, достъпа до образование е сравнително добър. С всяка изминала година се увеличава броя на записаните в самостоятелна форма на обучение ученици, което води до извода, че все по-вечето млади хора осъзнават необходимостта от завършване на образованието. В селата и малките градове на областта има училища, в които учениците се обучават в слети и маломерни паралелки, но няма решения на общинските съвети и предложения за закриването на съществуващите училища. Общият брой на отпадналите ученици всяка година намалява в сравнение с предходната. Увеличава се броят на преместените ученици по тяхно желание. Броят на заминалите в чужбина ученици също значително намалява. Броят на интегрираните деца и

ученици със специални образователни потребности се увеличава всяка година. Все повече родители търсят съдействие и помощ при обучението и възпитанието на децата си. Броят на ресурсно подпомаганите деца и ученици от откриването на Ресурсен център – гр. Варна до момента е нарастнал над 2 пъти. Ежегодно все по-голям става броят на детските градини и училища в област Варна, в които се адаптира добра архитектурна среда. Проблем е осигуряването на екипите с психолози и логопеди за училищата от региона.

Учениците от областния център се представят добре на държавните зрелостни изпити, като средните оценки са по-високи спрямо тези за страната. Сравнително нисък е и процентът на скъсаните на матури въпреки, че през 2012 г. рязко се покачва, продължава да бъде под равнището за страната като цяло.

• Училищната мрежа в област Варна е изградена от 127 училища и 2 професионални колежа.

От тях:

- Държавни училища - 18:
  - 1 – МФВС – Спортно училище „Г. Бенковски“;
  - 11 – МОМН (1 СОУ за ДНЗ; 1 Помощно училище; 9 Професионални гимназии)
  - 5 – МЗХ – Професионални гимназии;
  - 1 – МК – НУИ „Д. Христов“
- Частни училища – 8:
  - 5 Професионални гимназии;
  - 1 ОУ;
  - 2 профилирани гимназии
- Общински училища – 101;
  - 5 Начални училища;
  - 63 основни училища (1 оздравително училище, 1 помощно училище, 61 основни училища)
  - 5 ПГ;
  - 6 профилирани гимназии;
  - 22 СОУ;
- Професионални колежи – 2 частни

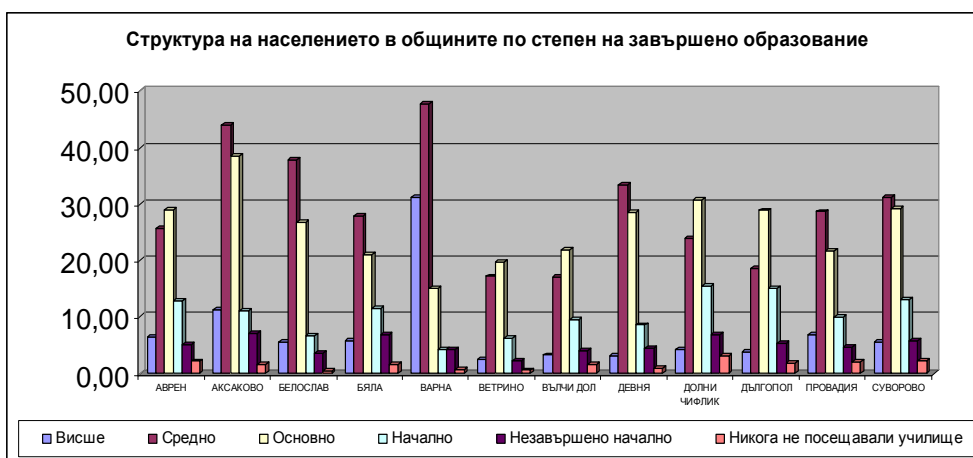
Обслужващи звена – 8

- Държавни – 1
  - 1 Ресурсен център;
- Общински звена – 7
  - 1 Логопедичен център;

- 4 общински детски комплекса;
- 1 средношколско общежитие;
- 1 обсерватория – НАОП.

На територията на община Варна, младите хора се обучават в пет висши учебни заведения и три колежа: хуманитарни науки – 24 специалности, технически науки – 34 специалности, икономически науки – 30 специалности. По брой на студентите в колежа и университетите на 1000 души от населението, град Варна се нарежда на трето място след Велико Търново и София. Варна е и с най-висок дял на висшистите от населението между 15 и 64 години след София. Според проучване в голяма степен удовлетворени от образователните условия в града са 35% от младите хора. Ако към тях прибавим и 49 % млади хора, посочили, че са удовлетворени „донякъде”, получаваме - 84% младежи с положителна нагласа към образователните условия в община Варна.

Видно от разпределено по общини, в Област с административен център гр. Варна, съотношението на броя от населението по степени на завършено образование е, че най-високият процент високообразовано население (31,12% с висше образование, и 47,85% със средно образование) е в областния център (вж. Фиг. 2).

Фиг. 2

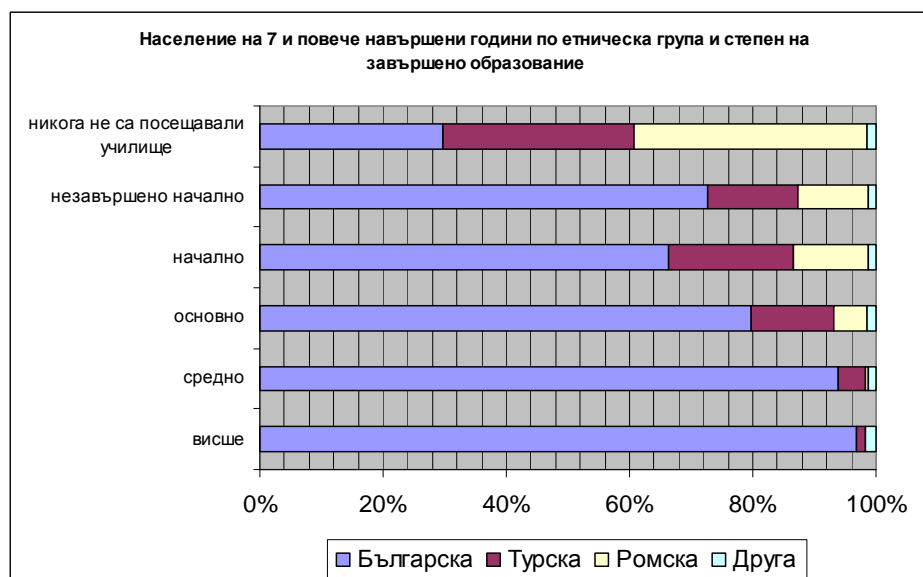
Разпределението на населението на областта по степени на завършено образование, според данните от преброяването (2011 г.), сочи, че най-голям брой от гражданите са със придобито средно образование – 43,2% (вж. фиг. 3).

Фиг. 3

Образователната структура на ромите, в сравнение с другите етноси, се отличава с висок процент на нискообразовано (92.2%) и неграмотно (15.5%) население. При българите нискообразованото население е 26.5%, неграмотното е 0.4%, а при турците – съответно 68.3% нискообразовано и 5,9% неграмотно население.

Прави впечатление (вж. фиг. 4) голямата разлика между завършилите начално образование и значително по-малкият им брой с придобито основно образование, факт, който сочи и един от основните проблеми, свързан с отпадане от образованието.

За учебната 2012-2013 година броят на децата подлежащи за подготвителна група и първи клас са: деца в подготвителни групи в училищата – 2175; деца в подготвителни групи в детски градини – 6386; ученици в I-ви клас – 4495.

В област Варна за 2011-2012г. от училище са отпаднали 330 ученици, като в по-голямата си част са от квартали и общини с компактно ромско население. Могат да се посочат следните конкретни причини за отпадането на тези ученици: нежеланието на родителите да изпращат децата на училище; тежкото материално положение – липса на жилищни условия, средства за храна и облекло и учебни помагала; повтаряне на съответния клас повече от две години; неуредени документи след промяна на местоживееене. В образователната система е въведена строга форма за отчетност на движението на децата и се прилагат всички законови форми за задържането и връщането на децата в училище.

На територията на областта училищата в общините: Аврен, Аксаково, Девня, Дългопол, Варна и село Старо Оряхово, трета година работят по програма „Намаляване на отпадането на ромските деца от училище”, а училищата с ученици, за които българският език не е майчин имат разработени училищни програми, сформирани родителски клубове,

ученически парламент, което води до намаляване на броя на отпадналите от училище деца.

Работата с родителите се осъществява в много и разнообразни *форми и дейности* като: консултации по проблемите с децата им; педагогическа подкрепа чрез дейността на училищния психолог и педагогическия съветник; училище за родители; празничен календар на училището с участието на родителите; благотворителни инициативи. Ниската степен на заинтересованост, малограмотността (или неграмотността) и ниската активност от страна на родителите, водят до незначителни и/или частични резултати от проведените дейности. Превръщането на тези форми в постоянни и целенасочени биха довели до устойчивостта им и биха повишили резултатността от тях. Разкритите извънкласни форми на работа с учениците в свободното им от учебни занятия време развиват потребностите и възможностите на учениците, повишават интереса към училището и учението, водят до намаляване на неоснователните отсъствия и задържането на децата в училище.

Училищата на територията на област Варна активно се включват във всички проекти и програми на МОМН. За учебната 2012-2013 година 78 от училищата в областта са включени в изпълнението на европейски проект BG051PO001-4.2.05 „Да направим училището привлекателно за младите хора”. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирано от Европейския социален фонд на Европейския съюз. За периода 2010–2012г. на територията на областта са реализирани образователни проекти със следните основни дейности: организиране на извънкласни форми за развитие на творческия потенциал на децата; обучение на учители; повеждане на проучване от учениците; осигуряване на транспорт до училище; повеждане на традиционни празници и опознаване на различните култури. При планирането и реализирането на проектни дейности, приоритет на общините са били проектите, насочени към подобряване на интеграцията на децата от ромския етнос в образователните институции, чрез подобряване на условията в училищата и детските градини и създаване на допълнителни възможности за развитие на техния потенциал.

Образованието е фактор за социална интеграция и професионално развитие. Анализът на статическите данни очертава като значими групи в областта хората с основно и по-ниско образование, което е характерно за голяма част от селата. Техният дял е значителен и сред групата на безработните. Ниското образователно равнище е рисков фактор и по отношение на следните групи: деца нередовно посещаващи училище; деца и младежи, напуснали рано училище; младежи с основно и по-ниско образование.

Основни проблеми: недостатъчен капацитет в образователните институции за прилагане на интеграционни образователни политики,

липса на подход за включване на всички заинтересовани страни в процеса на образователната интеграция, рано отпадане от училище и липса на стремеж към висок образователен ценз, неосъзнаване на образованието като ценност и образователното negliжиране на децата и младежите от ромски произход.

3. МЛАДЕЖКА ЗАЕТОСТ

Съгласно действащото законодателство в Република България на 15 години младият човек става трудоспособен и започването на работа в по-ранна възраст се осъществява при условията на специална закрила. Според данни от статистиката във Варненска област, след завършване на своето образование младежите трудно се включват на пазара на труда, нямат практически и трудов опит. Ниското образование и квалификация са причината да бъдат продължително време изключени от пазара на труда, не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници, една част от младежите са демотивирани от предлаганото заплащане. Висока е безработицата особено сред младежите и жените, те са заети предимно в ниско платени дейности, липсата на трудова дисциплина е също допълнителна причина. Недостатъчните професионални умения, невъзможността за професионален избор на учащите от най-ранната възраст, принуждават част от завършилите училище да започнат работа най-често в сферата на услугите, търговията и обслужването, селското стопанство, в работещите земеделски кооперации и арендаторите, които са без изисквания към условията на труд. Възможностите за професионална и личностна реализация на територията на общините са силно ограничени, поради липса на работеща икономика.

Към момента на преброяването през м. януари 2011г., общият брой на икономически активните лица във Варненска област е – 331660; от които икономически активни – 222697; икономически активни – заети са 189692; икономически активни – безработни 33005; икономически неактивни лица- 108963. При ромите икономически неактивните лица са с преобладаващ дял – 54.6%, докато за българите този дял е 29.6%, а за турците 47.0%. Коефициентът на безработица сред ромското население на областта е 48.1% (при 12.4% за българите и 27.9% за турците). От икономически неактивните роми, само около 1/10 са учащи (при 1/3 за българите и 1/5 за турците), а лицата ангажирани само с домашни или семейни задължения – над 43%.

Безработицата, като проблем, все повече започна да се концентрира не само сред младите хора с основно образование или въобще без образование, а и сред тези, които имат висока степен на образование.

Равнището на безработицата в най-голямата община на областта-община Варна в % спрямо икономически активните лица от последното преброяване:

- 4,3 % - за 2010 г.;
- 4,5 % - за 2011 г.;
- 5,0 % - за 2012 г.

Безработицата и неравният достъп до заетост е основният проблем за осигуряване на нормален стандарт на живот. Ограниченият брой работни места в област Варна, основно извън областния център, се дължи на: (1) малкият брой предприятия, осигуряващи заетост и съответно липса на алтернативни работни места; (2) затваряне на предприятията в резултат от икономическата криза и/или намаляване на работното време; (3) загуба на работни места за заетите извън областта. Проучванията показват, че част от безработните не поддържат регистрацията си, ако няма териториални структури на Агенцията по заетост в населеното място и се налага да пътуват. Друг проблем е, че самите граждани не са мотивирани да търсят услугите на бюрата по труда след изтичане на периода на подпомагане, тъй като не вярват, че ще получат адекватна преквалификация. Достъпът до заетост е най-силно ограничен за няколко специфични групи безработни: (1) хора с основно и по-ниско образование; (2) безработни младежи на възраст 18 – 29 години; (3) хора в предпензионна възраст; (4) хора с увреждания в трудоспособна възраст и (5) хора от ромска общност.

През ноември 2012г. във Варненска област беше отчетен ръст на безработицата. Той е резултат от регистрация на сезонно заетите лица от туризма, търговията и услугите, където основна част от заетите са младежи. Към 30.11.2012г. равнището на безработица във Варненска област е 8.2% при 7.7% през октомври, или увеличение с 0.5 пункта. В сравнение с ноември 2011г. (7.5%), безработицата остава по-висока (+0.7 пункта). В бюрата по труда от областта през ноември са регистрирани 18259 безработни, с 1128 души повече спрямо предходния месец (17131), а спрямо ноември 2011г. (16660), безработните са с 1599 повече. За гр. Варна нивото на безработица през ноември се е покачило на 5.5% при 5.1% през октомври (+0.4 пункта), а спрямо отчетените 5.2% през миналата година увеличението е с 0.3 пункта. Броят на регистрираните безработни е 9646 при 8824 за октомври или с 822 повече, а спрямо ноември 2011г. (9063) безработните са с 583 повече. Две са общините от областта, в които средно за единадесетте месеца на 2012г. се отчита най-високо равнище на безработица - Вълчи дол и Дългопол, съответно 33.7% и 31.6%. Общината с най-нисък процент на безработица в областта е Варна – 5.0%. Голяма част от безработните са младежи. Целта на схемите по ОП „РЧР”, насочени към осигуряване на заетост на младите хора е да се повиши конкурентоспособността им, чрез осигуряване на възможност за работа или стажуване по специалността/професията, която са придобили. Това

улеснява прехода от образование към заетост и едновременно с това ще доведе до натрупване на ценен професионален опит, необходим за устройване на работа. Като краен резултат ще се постигне и намаляване на нивото на младежката безработица. Най-голям интерес в гр.Варна има:

1.Схема „Създаване на заетост на младежите чрез осигуряване на възможност за стаж” Чрез проекта се предоставя възможност на младежи до 29-годишна възраст, завършили средно или висше образование да стажуват при работодател на работно място в съответствие с придобитата от тях специалност или професия. От началото на действие на схемата в ДБТ от област Варна са подадени 472 заявки от работодатели, в които са заявени 738 работни места за различни длъжности. Подалите в ДБТ заявления за участие в проекта са 1417. Към 30.11.2012г. 293 безработни лица са включени в заетост.

Схема „Първа работа” Схемата стартира през месец септември 2012г. Целта е насърчаване на работодателите да осигурят заетост след обучение на младежи до 29-годишна възраст. По проекта е предвидено преди да започнат работа младежите да преминат през обучение за придобиване на професионална квалификация или ключови компетентности чрез ваучери съобразно изискванията по заявеното от работодателя работно място. Подалените заявки от работодатели по проекта са 44. Заявените работни места са 313 за длъжности секретар, барман, сервитьор, продавач-консултант, счетоводител и др. До момента 145 безработни лица са изявили желание за участие в проекта, като на 46 от тях са връчени ваучери. Стартирали са 3 обучения по ключова компетентност – 38 лица са включени в тях, от които 24 са завършили.

Схема „Старт в администрацията” Основната цел на проекта е повишаване ефективността в работата на институциите на пазара на труда, социалното включване и здравеопазването, чрез подкрепа на мерките за тяхното институционално изграждане. Създава се възможност за Министерството на труда и социалната политика, Министерството на здравеопазването и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити към министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването да привличат безработни младежи до 29-годишна възраст от групите в неравностойно положение на пазара на труда, със завършено висше образование, но без стаж по специалността, на кратковременни 9-месечни стажове. Проектът предвижда за цялата страна 600 лица да бъдат включени в обучение на тема „Въведение в държавната администрация” и стажуване. В област Варна ще бъдат разкрити 10 работни места. На този етап бюрата по труда са подали заявки с конкретни изисквания за утвърдените по програмата работни места. От 04.02.2013 г. започна набирането на заявления на младежи до 29-годишна възраст със завършено висше образование.

От досегашното изпълнение на Националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” може да се направи извода, че не е достатъчна нагласата и мотивацията на безработните лица голяма част от които са младежи, за работа и участие в курсове за огромяване и квалификация. Въпреки добрите практики и модели, създадени по проектите “Възпитание на младежите в предприемачески умения за създаване на конкурентоспособен малък и среден бизнес”, създаване и развитие на центрове за насърчаване на предприемачеството във висшите училища, създаване на центрове за професионално обучение към читалищата на някои от общините, предприемаческата култура сред младите хора е все още неразвита. Те се нуждаят от подкрепа както при стартирането, така и при развиването на самостоятелен бизнес. Има нагласи към предприемачество, но липсва достатъчно информация за възможностите за това, банките трудно отпускат кредити.

Основни проблеми: младежите в значителна степен са изключени от трудовия пазар, несигурна заетост с нискоквалифициран и нископлатен труд, висока безработица особено сред младите жени, липса на професионални умения и на трудова дисциплина, ниско образователно равнище и ниска квалификация на безработните лица, заетост предимно в ниско платени дейности, слаба мотивация.

4. ДОСТЪП ДО ИНФОРМАЦИЯ И УСЛУГИ

Налице е масово навлизане на информационните технологии в бита и работата на младите хора. Статистиката сочи, че в гр. Варна и областта, в голямата си част обитаемите домакинства притежават кабелна телевизия - 83915; сателитна антена - 45058; компютър - 93843; достъп до интернет - 88448 домакинства. Висок е делът на младите българи, ползващи ежедневно компютър и интернет услуги. Забелязва се тенденция за повишаване на интереса на населението в малките общини към интернет услугите.

В малките населени места читалищата са местата, където жителите могат да получат достъп до различни видове информация и услуги. Това са места, където има достъп до безплатен интернет, притежават компютри и мултифункционални устройства, всеки свободно може да се възползва от възможността да получи широк спектър до информация и административни услуги. Читалищата все още бавно навлизат в живота на младите хора, въпреки че към тях са създадени школи, кръжоци, самодейни състави и всички имат библиотеки. От всичко това може да се твърди, че те са установена система, която работи добре и може да се развива в бъдеще. На територията на областта работят 167 читалища, от които 39, разположени в градовете от областта и 128 - в селата. Най-добре развити общини по отношение читалищна осигуреност на населението са община Аврен и община Вълчи дол, където едно читалище следва да

обслужва около 600 човека, а най-слабо развита е община Варна, където едно читалище следва да обслужва 11 000 човека.

Културната инфраструктура на общините намиращи се на територията на област Варна, има значителен потенциал и база за участие в прояви, запознаване с културно-историческото наследство и неговото опазване. Въпреки това се наблюдава отлив на младите хора от културните събития и институции. Към момента на територията на област Варна културните институции са съсредоточени в областния град - 9 културни института, 30 музея и етнографски комплекси, 25 галерии. Всяка от тези културни институции се стреми да привлича млади хора, като осъществява дейност със и за тях, с оглед на тяхната ангажираност и обвързаност с културния живот на общините. В културно образователните програми на културните институции присъстват мероприятия с насоченост към всички възрастови слоеве на населението: беседи, викторини, дни на отворени врати. Често са с образователно-познавателен характер и присъствието на млади хора сред публиката и в провеждането им е резонен факт. Мащабните фолклорни форуми, международните фестивали на изкуствата в областния център като - Варненско лято – театрален, музикален, джаз и фолклорен са на високо професионално ниво и с утвърден международен авторитет. По решение на Общинските съвети на територията на област Варна всички културни прояви, които се финансират от общините са с вход свободен, въпреки това е слаба посещаемостта им от млади хора. Дейностите, които развиват културните институции на територията на общините, създават условия за разнообразяване на свободното време на онази част от младите хора, които имат отношение към сферата на изкуствата. Предвид специфичността на тази сфера, която не предполага масовост, може да се смята, че има създадени добри условия за задоволяване на потребностите, но за съжаление наличната база и оборудването, особено в малките общини не са на необходимото ниво.

В гр. Варна усилено се работи за разширяване на обхвата и повишаване на качеството и достъпността на услугите в подкрепа на развитието на младите хора, непрекъснато се актуализира и разпространява информация чрез:

- Младежки информационни консултантски центрове – два на брой в гр. Варна;
- Общинския културен и туристически информационен център;
- Информационната точка на европейската младежка мрежа ЕВРОДЕСК;
- Актуализиране и поддържане на партньорска информационна мрежа;
- Средствата за масово осведомяване;
- Консултиране;
- Разработване на методически материали;

- Създаване на мултимедийни продукти;
- Провеждане на обучителни модули /неформално обучение/;
- Презендиране и популяризиране на общинската младежка политика на сайта на община Варна
- Сайта на Дирекция "Бюро по труда".

Основните потоци на информация към младите хора са свързани с:

- възможностите за финансиране на младежки проекти /общински, национални, европейски/;
- възможности за оползотворяване свободното време на младите хора;
- образование, култура;
- социална и трудова реализация;
- общинската, регионалната и националната политика за младежта и др.

5 . ГРАЖДАНСКА АКТИВНОСТ

Ангажираността на младите в обществено-политическия живот на общините и областния център се изразява в членство в неправителствени организации, политически и други граждански сдружения и организации. В тях младежите членуват обединени на основата на своите специфични интереси, според приети правила и чрез различни инициативи, участват в разрешаването на проблемите на младите хора, етническите групи и лица в неравностойно социално положение. Чрез свои представители в общинските съвети, общинските администрации и други институции, младите хора са пряко свързани с обществено-политическия живот. Към почти всички училища функционират Училищни настоятелства, които се ангажират с проблемите на учащите се и са съпричастни към разрешаването им. Млади хора на възраст от 15-29 години са ангажирани в творчески колективи и към Общинските детски комплекси. НПО са проверен модел за осмисляне ежедневието на младите хора, а и потенциален бенефициент за привличане на финансиране по редица младежки програми и схеми.

Младежките организации все повече не се възприемат като среда за гражданска изява на новите млади хора - преди години във Варненска област около 10% от младежите са били свързани с някаква гражданска организация, докато през последните години те намаляват. Едва една малка част - 3 % от младите са ангажирани с членство в политическа организация. Проявява се значителен интерес към спортните клубове и фен клубовете на професионалните отбори, интернет клубовете, както и към интернет-форумите и чатовете, отколкото сдружаването в младежки организации. Напоследък много привлекателни за младите започват да стават танцовите и спортни клубове, където младежите отиват от една страна за да спортуват, а от друга - да се забавляват и да открият среда за

социално общуване. Младите хора предпочитат да се извяват в неформални среди – събирания с приятели, спортни мероприятия, интернет клубове, интернет форуми и чатове, активни са по теми, като екология и човешки права, засягащи чувството им за справедливост.

На територията на община Варна се наблюдава нарастване на държавното и общинското подпомагане за младежките организации по данни за изпълнението на общинските бюджети, но все още не се постигат в пълнота целите.

През 1992г. във Варна е създаден първият в България Детски комплекс. Голямата палитра на комплекса в три различни направления и дейности събира деца от 5 до 19 годишна възраст. Ръководителите на всички школи са популярни в своята област специалисти, творци, спортисти, което ги превръща в авторски колективи. Наред със своя опит, естетика и нравственост, те активно включват в програмите си и идеите на младите хора, с които работят, за да отговорят на актуалните потребности и стимулират творческия им потенциал. В ОДК - Варна се обучават безплатно над 2600 деца в 30 школи в три направления: “Изкуство”, “Наука”, “Спорт”. Вече 20 години ОДК предлага свободен избор на дейности и изяви в областта на изкуството, науката и спорта, компютърните технологии, художествено-творческите дейности, гражданското общество и източно православната религия. На 13.10.2000 год. е създаден Детският и младежки парламент към ОДК – Варна. Легитимно избрани представители от общинските училища се събират под девиза „Нека се обединим в различията си и те да ни направят по-добри и по-човечни”, изграждат своята активна позиция по проблеми, касаещи не само децата, но и цялото общество, възпитават се в изграждането на отговорна гражданска позиция. Детският парламент е мястото за обществена ангажираност на учениците за изграждане съпричастност към развитието на проблемите на родното място. Членовете на Детския и младежки парламент се научават да обсъждат, предлагат и вземат решения по глобални проблеми, най-често свързани с правата на децата и младите хора, образованието, толерантността и взаимоотношенията, зависимости и превенции, екологията на градската и училищна среда и опазването на Черно море и др.

Младите хора се нуждаят от ясен смисъл на всяка една политика, предприета в тяхна полза - тогава с готовност участват. Акцентът при опита да се събуди младежката гражданска активност, следва да е в добре разработения PR на всяка конкретна инициатива.

6. МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Нараства готовността на младите хора да участват в доброволчески акции, но все още са неразвити механизмите за публичното подпомагане на младежкото доброволчество, като важна проява на солидарност и

гражданска активност и форма за неформално учене. През юни 2011г. Варна бе домакин на националната среща "Младежко доброволчество" и Националното младежко изложение, където над 80 неправителствени младежки организации бяха представени в Морската градина. Целта на проявата е популяризиране доброволството сред политически отговорните лица и обществото и обявяването на 2011-а година за Европейска година на доброволството. В рамките на няколко дни млади лидери от цялата страна дискутират и предлагат как да убедят институциите и обществото, че доброволството е изключително полезна форма за включване на младите хора в общественнополезни дейности. Във форума участват и представители на правителството, които популяризират сред младежите добрите практики в други държави.

Национална среща "Младежко доброволчество" се провежда паралелно с Младежкия фестивал на град Варна, организиран от Община Варна и инициативен комитет "Младежкия фестивал на Варна", който включва представители на местни младежки организации. В рамките на 10 дни фестивалът представя предимно непрофесионално творчество на варненци и популяризира доброволството и креативността на младите. През 2012г. на територията на община Аксаково е създадено скаутско движение, към организацията на българските скаути. То е доброволно, неполитическо, образователно демократично, открито към всички млади хора без разлика от произход, раса, възраст и вероизповедание, стоящо в съгласие и хармония с целите, принципите и метода на скаутството. Целта е да допринесе за развитието на цялостния физически, интелектуален, обществен и духовен потенциал на младите хора, като ги превръща в самостоятелни граждани на обществото в местен, национален и международен план. Макар готовността на младите хора да участват в доброволчески акции да нараства, все още са ограничени възможностите за доброволчески дейности, законодателството не дава достатъчно права на непълнолетните да се включват като доброволци в организации и инициативи. Бавно се популяризира доброволството на територията на общините, все още не се познава от младите хора ценността на доброволството.

През 2012 г. са реализирани доброволчески акции в сферата на опазване на околната среда, като част от дейността на Младежката доброволческа служба. Участниците в проявите през периода надхвърля 150 души - включване в летни доброволчески инициативи, кампании и стажове. Над 200 доброволци подпомагат работата на НПО и институции в града в сферата на културата, екологията, изкуството, спорта и туризма, социалните дейности и др. По неофициални данни на територията на община Варна действат активно около 600 доброволеца на възраст от 15 до 29 години, подкрепени са 7 проекта на НПО, свързани с доброволчески

инициативи. МИКЦ-овете в града предлагат консултации и обучения свързани с възможностите за полагане на доброволен труд.

На 09.12.2011г., организациите, обединени в “Младежки форум за партньорство с местната власт” и община Варна, представлявана от кмета, сключиха споразумение да осъществяват в тясно взаимодействие общинската политика за работа с младите хора, въз основа на принципите на Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите /ревизиран вариант/ и Национална стратегия за младежта 2010-2020 г. Участието във форума е доброволно и свободно. Основните цели и задачи, които си поставя форума са заложи в споразумението за партньорство, подписано от участващите във форума организации а именно: Изграждане на Младежки форум за партньорство с местната власт (МФПМВ) като неформално, доброволно обединение на младежки и неправителствени организации, работещи по проблемите на младежта, което координира усилията на участващите в него организации за осъществяване на взаимодействие между тях и местната власт, за ефективно решаване на младежките проблеми; като средство за подпомагане реализацията на държавната политика за работа с младежта в общините и регионите; като не юридическо лице осъществява: Разработване и реализиране на програми, проекти и дейности за целенасочена и актуална съвременна подготовка на младите хора в училищна и извън училищна възраст за реализиране на партньорски взаимоотношения с училищните, академичните и извънучилищните власти в т.ч. умения за дебатирание и лобиране.; реализиране на съвместни инициативи с широк обществен отзвук за реално осъществяване от страна на младите хора на техните права и отговорности; информиране на младите хора и обществеността за конкретната дейност на Форума, както чрез инициране на собствени форми и средства, така и чрез средствата за масова информация, инициране на дейности за набиране на средства в специален "Младежки фонд - XXI век". Форума ползва базата на Младежкия дом. При съгласие ползва база на други организации – страни по споразумението или средства, доброволно предоставени за реализиране на съвместни дейности. НМФ подкрепя младежките организации в града в процеса на лобиране за продължаване на дейностите на общината насочени към младите хора, подкрепя и кандидатурата на Варна за младежка столица на Европа през 2015г. Община Варна – дирекция “Образование, младежки дейности и спорт” и Младежки Форум за Партньорство с Местната Власт /МФПМВ/ всяка поредна година организират “Национално изложение на младежките организации”, което цели да популяризира дейността на неправителствените организации и институциите, работещи за осмисляне свободното време на младите хора. Проявата дава възможност на младежки организации от цялата страна да представят своята дейност и обменят добри практики помежду си.

Националното младежко изложение се явява естествено продължение на темата за лицето на младите хора в обществото и тяхната активност и дава възможност на всички участници да представят своите организации и да демонстрират своя талант на сцена „Раковина” в Морската градина на гр. Варна. По време на изложението организациите разполагат с щанд за представяне на рекламни материали /плакати, флаери, брошури и др./ и изява на сцена.

За осигуряване на Европейското развитие на Варненска област, грижата за развитието на компетентни и предприемчиви млади хора, насочването им към активен обществен живот е най-важната кауза на местната политика. Създаването на благоприятни условия за училищно и университетско образование, неформално обучение, реализацията на младежите във всички сфери на общественоекономическия живот на страната, приобщаването им към местното самоуправление са значими фактори не само за преодоляване на кризата, но и за повишаване качеството им на живот, за постигане на високите цели и изисквания на ЕС.

7. ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ

Основната предпоставка за здравословния начин на живот на младите хора е наличието на условия за физическо възпитание и спорт. В повечето общини на територията на областта градските стадиони са най-пълноценно и често използваната спортна база, където се провеждат както организирани занимания по футбол, така и мачове на представителните отбори. Лекоатлетическите клубове провеждат заниманията си на съществуваща база, която се използва и от неорганизираните граждани за масов спорт - бягане и гимнастика. При провеждането на състезания от висок ранг, условията са недостатъчни. Основни спортни съоръжения в общините са и спортните площадки в училищата. В общините липсват изградени спортни зали, басейни и игрища за по-широк кръг спортове, плувните басейни от години не функционират и са сериозно увредени. Някои футболни терени и съблекалните към тях не са регистрирани като спортни обекти. Регистрираните спортни клубове на територията на общините постигат добри резултати на регионални първенства, но те обхващат много малка част от младите хора. Младежите в училищата имат възможност да развиват своите способности в многобройни и извънкласни форми по спорт, провеждат се вътрешно-училищни турнири, спортни състезания и празници, но спортните съоръжения и материалната база са морално и физически остарели. Във областния център-гр. Варна се намира и единственото спортно училище «Георги Бенковски», открито през 16 април 1971 год., получило титлата “образцово” през 1986г. В началото на откриването му в училището са приети сто деца от шест вида спорт. Сега в него се обучават над 600 спортисти от V-ти до XII клас. Зад сиянието на

медалите и възторга от победите са неуморният труд, волята, амбицията, всеотдайността на ученици, треньори и учители. В училището се съчетават едновременно изучаването на спортовете, както и тяхното трениране.

Дворец на културата и спорта е най-голямото спортно съоръжение на територията на община Варна . Разполага с една основна зала, 5 големи и 6 по-малки, оборудвани за спорт. Видове спорт които се практикуват са: волейбол, баскетбол, хандбал, художествена гимнастика, тенис на маса, тенис на корт, карате, спортни танци, шах, балет, йога, зумба, бокс, народни танци, тае-бо, каланетика. Добрите условия и ниските такси за ползване на залите, създават условия за системни занимания с физически упражнения и спорт, особено на деца и младежи, както и на хора с увреждания, около 600 души на ден посещават залата. Дворец на културата и спорта е желан партньор при реализирането на редица проекти и програми, свързани с развитието на спорта, което създава допълнителни условия за включване на широката общественост при практикуване на масовия спорт. Всички тези условия, които се създават са предпоставки за постигане на високи спортни резултати. Често Двореца на културата и спорта е домакин и на училищни, градски, областни, държавни и международни състезания, някои от турнирите са с повече от 20 годишна традиция.

През последните години се наблюдава тенденция на повишен интерес към спорта, в повечето общини са изградени и регистрирани сдружения с нестопанска цел - спортни клубове, в някои общини по проекти финансирани от ЕС са изградени физкултурни салони, многофункционални спортни площадки, в бъдеще ще бъдат изградени стадиони. Читалищата в общините са партньори при организирането и предлагането на подобен вид услуги, които макар и малко са първи стъпки в преосмислянето на новата роля на читалищата, да станат незаменим спътник в живота на местната общност, в частност на младежите от общините. Въпреки предприетите мерки се затвърждава тенденцията , че след напускане на училище голяма част от младите хора прекратяват заниманията си със спорт, ежедневието им се характеризира с ниска физическа активност и недостатъчни грижи за поддържане на добра физическа форма.

Проучванията на отдел „Спорт” към дирекция „Образование, младежки дейности и спорт” показаха следнатната статистика, касаеща обхвата на младите хора в спортни дейности:

Възраст	В училищни клубове	В спортни клубове	В студентски и работнически спортни секции
15-19 г.	3000	4000	
20-29 г.		2000	1000

Реализирана е и програма за „Социален туризъм” на дирекция „Образование, младежки дейности и спорт” чрез шестте туристически дружества в града, която обхващаше коло походи, туристически събори, походи и летувания, практически занятия с учители, ръководещи модул „Туризъм” и др. туристически събития. На месец средно се реализират по 10 туристически инициативи.

Главната цел и стратегически приоритет на здравната реформа в България е подобряване здравето на нацията, създаване на условия за намаляване на детската смъртност, ограничаване на заболяемостта и смъртността, ограничаване на рисковете за здравето и намаляване на рисковите фактори за хората в неравностойно социално положение.

Независимо от големия брой програми в насока здравословен начин на живот, в област Варна през последните години се наблюдават тревожни тенденции, въпреки че за множество млади хора здравословният начин на живот – правилно хранене, спорт и др. се превръща във висша ценност. Съществуващата система на здравно образование не води в достатъчна степен до формирането на умения за справяне с житейските проблеми, до промяна на поведението за здравословен начин на живот на младите хора. Нараства процентът на младите хора, които употребяват алкохол и пушат всекидневно, особено сред младежите на възраст от 15 до 24 години. Наблюдава се увеличение с 15 % спрямо 2009 г. на младите хора на възраст от 15 до 24 години, които пушат всекидневно. Увеличава се употребата на наркотици и психотропни вещества от младежи на възраст от 19 до 24г. Здравното обслужване по училищата на територията на общините е обезпечено с медицинско обслужване, изградени са медицински кабинети, но липсва организирана стоматологична практика за учениците. Нарастват потребностите от развитието на по-задълбочени знания в области като сексуално и репродуктивно здраве, предпазване от полово предавани болести, превенция на вредните поведенчески рискови фактори. Липсата на знания в областта на здравната култура сред ромското население е изключително висока, което е причина за високото ниво на раждаемост в малолетна и непълнолетна възраст.

Специфичен проблем при подрастващите от ромски произход е недостатъчното обхващане на децата с имунизации и свързаните с това

случаи на заболявания, които са преодолени сред етническите българи. При около 5 % от ромските деца не са провеждани никакви имунизации, а при около 15 % не са проведени всички, които се изискват по Националния имунизационен календар. През 2003 г. в областта започна изпълнението на програмата “Превенция и контрол на ХИВ/СПИН”, финансирана от Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария, която продължава и сега Основните компоненти на тази програма - 4, 5.6.9 са и насочени към реализиране на профилактични дейности и в ромската общност. Дейността на здравните медиатори е възможност за разрешаване на част от проблемите в здравеопазването и в областта има вече натрупан положителен опит в тази насока. През 2007 г. в община Варна са обучени и назначени 5 здравни медиатори, които работят и понастоящем. През 2012 е назначен 1 здравен медиатор в гр. Провадия, а през 2013 год. ще се обучат и назначат още 2-ма здравни медиатори - един за гр. Провадия и един за гр. Вълчи дол.

Националната мрежа на Здравните медиатори дава висока оценка на работата на здравните медиатори от областта за постигнатите резултати през 2012 г., по значими от които са: съдействие за осъществяване на планови имунизации на 439 деца и 68 възрастни; съдействие за осъществяване на профилактични прегледи на 261 деца и 236 възрастни; консултации ; придружаване до здравни институции, настаняване в здравни заведения - 128 бр.; съдействие за възстановяване на здравноосигурителни права -147 бр.; семейно планиране и сексуално здраве – обхванати лица 228; патронаж на рискови групи в т.ч. хронично болни и хора с увреждания, бременни майки, многодетни семейства; индивидуално придружени до РЗИ (КАБКИС) – 38 лица; регистриране на новородените и деца при личен лекар – 64 деца; участие в кампании: „Антиспин” – 2 кампании в гр. Провадия, съвместно с Фондация за по добро психично здраве”, като по време на кампаниите са: консултирани 184 лица основно младежи , изследвани са 107 лица, информирани и раздадени здравнообразователни материали за СПИН на 200 лица, за туберкулоза на 100 лица; ежемесечни кампанийни прегледи в ТУБ-Диспансера „Отворени врати”. С подкрепата на Министерството на здравеопазването, са открити мобилни медицински пунктове за извършване на медицински прегледи и обхващане с имунизации на деца с непълнен имунизационен статус. Прегледите са извършени в кварталите на община Варна - Максуда, Аспарухово и с. Каменар, в резултат са прегледани 98 деца, на 80 деца са поставени ваксини, имунизирани са 54 деца.

Качеството на здравеопазването в град Варна е над средното за страната. Налице са достатъчно общопрактикуващи лекари и специалисти, но броят на болничните заведения е със 17% под средния за страната.

Има проблеми при достъпа до здравни услуги в някои общини на територията на областта, поради големия брой здравно неосигурени лица и за други населени места - поради отсъствието на личен лекар. Като причини могат да бъдат посочени и следните фактори: многобройните отдалечени и разпръснати населени места в общините Аврен, Аксаково, Ветрино, Вълчи дол, Дългопол, Долни чифлик и Провадия; ограничените ресурси за оказване на спешна медицинска помощ; недостатъчен медицински персонал в малките общини; недостатъчно развита транспортна връзка между общинските центрове и селата, между селата и областния център.

С цел повишаване нивото на информираност на младите хора за водене на здравословен начин на живот, дирекция „Превенции” към община Варна реализира следните програми насочени към младите хора:

- Програма за превенция на употребата на наркотици в училищата 8-12 клас;
- Програма за финансиране на проекти, осъществявани от НПО за превенция на рисковото поведение сред млади хора;
- Диагностично-консултативната програма;
- Програма за ранна интервенция и специфична превенция на рисковото поведение сред деца и млади хора;
- Програма за превенция на трафика на хора предназначена за ученици 8-9 клас;
- Програма "Училище за родители";
- Програма „Безопасен интернет”;
- Програма "Това зависи от теб" за превенция на рисковото сексуално общуване, ХИВ/СПИН;
- Програма „Лято без риск”.

9. МЛАДИТЕ СЕМЕЙСТВА

В област Варна нараства средната възраст при сключване на първи брак, нарастване относителният дял на децата, родени извън брак и на младите жени - самотни родители. Нараства броят на разводите в младежка възраст. Голяма част от младите хора живеят в съжителство, без да са сключили граждански брак, на територията на община Варна те наброяват – 17567. Изследванията показват, че все повече младите хора не смятат брака за необходимост. Ако до скоро жените в по-голяма степен се обявяваха в подкрепа на брака, то сега мнозинството и от мъжете, и от жените, в еднаква степен, пренебрегват институцията на брака. Младите хора (15-29 г.) продължават да живеят все по-дълго в дома на своите родители. Основната причина, която варненските младежи посочват е липсата на финансови възможности да живеят под наем или да закупят собствено жилище. Условието за професионална реализация на младите

хора, особено на младите жени, създават трудности при съчетаването със семейния живот и родителството.

10. СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

До навършване на 18 години младежите в риск са обхванати от Закона за закрила на детето. Действащата нормативна уредба позволява добри практики на работа в случай на дете в риск, съгласно които социалните услуги в специализирана институция или от резидентен тип могат да се ползват след 18-та година до навършване на 20 годишна възраст, ако младежът учи. Също така, чл. 144 от Семейния кодекс създава правна възможност за учащи се младежи да получават издръжка от своите родители до навършването на 25 години. В случаите, когато те са лишени от родителска грижа, държавата и обществото следва да предприемат мерки за закрила. Ограничен е достъпът на младите хора в риск (от 18 до 29 години) до целенасочени и качествени социални услуги в общността, особено в малките населени места на територията на област Варна.

Броят на настанените деца в институции от областта е сравнително голям, в повечето случаи имат забавено физическо и психическо развитие, което от своя страна възпрепятства тяхното осиновяване. Недостатъчно развитата услуга приемна грижа също допринася за големия брой и дългия престой на децата в институции.

В област Варна към момента функционират 5 специализирани институции за деца: ДМСГД- гр.Варна с капацитет 240 места за деца от 0 до 3 год. възраст; ДДЛРГ „Другарче” - гр.Варна с капацитет 59 места за деца от 3 до 7 годишна възраст; ДДЛРГ „Княгиня Надежда” - гр.Варна с капацитет 30 места за деца от 7 до 18 годишна възраст, а ако учат до завършване на средно образование, но не повече от 20 години, ДДЛРГ - с.Бързица, общ. Провадия с капацитет 80 места за деца от 7 до 18 годишна възраст, а ако учат до завършване на средно образование, но не повече от 20 години, ДДУИ - с.Рудник, общ. Долни Чифлик с капацитет 34 места. На територията на областта са разкрити и социални услуги резидентен тип като държавно делегирани дейности – ЦНСТ, с.Кичево, общ.Аксаково с капацитет на услугата 15 места, преходно жилище в с.Бързица, общ.Провадия с капацитет на услугата 14 места, Център за временно настаняване на безпризорни деца в гр.Варна с капацитет на услугата 15 места, Звено „Майка и бебе” в гр.Варна с капацитет на услугата 8 места, СУПЦ в гр. Варна с капацитет 85 места, Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания в гр.Варна с капацитет 8 места, Център за настаняване от семеен тип за деца в риск в гр.Варна, с капацитет 8 места. Към настоящият момент общият брой на децата, настанени в 5-те специализирани институции на територията на областта е 331 деца, разпределени както следва: ДМСГД - гр. Варна – 167 деца, ДДЛРГ „Другарче” - гр. Варна - 39 деца, ДДЛРГ „Княгиня Надежда” гр. Варна – 26

деца , ДДЛРГ - с.Бързица, общ.Провадия – 64 деца, ДДУИ - с.Рудник, община Долни чифлик – 34 деца. Има и случаи, при които деца от територията на област Варна са настанени в институции на териториите на други области. В община Долни чифлик са разкрити и функционират два Центъра за социална рехабилитация и интеграция, като единият е само за деца, с капацитет 34 места, а другият е с капацитет 30 места за деца и възрастни. Заетостта на двата центъра към 31. 12. 2012г. е както следва: от общата заетост 64 места, младежите на възраст от 16-29 г. са 26. Спешна задача е модернизирването на самата грижа, чрез въвеждането на нови методи за индивидуална работа с потребителите, обучения на персонала и т.н. с цел усвояване на умения за предоставяне на адекватна и качествена грижа. Във връзка с приемането на Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата на България” е ускорен процеса на оценяване, планиране, и извеждане на децата и младежите от специализираните институции.

Предвиждат се подобрения в областта на семейната подкрепа, чрез разкриване на Общностен център през 2013г. Той ще предоставя социални услуги на деца и млади семейства /непълнолетни майки/, като се акцентира върху намаляването на риска от изоставяне и негативните последици върху благосъстоянието на децата, поради ограничените възможности за достъп до подходящо образование, здравеопазване и други обществени услуги. Друга планирана инициатива е разкриването на Център за настаняване на семен тип за дец с увреждания. Това е нова форма на социална услуга, насочена към деца и младежи с увреждания, които имат нужда от 24 часова грижа. Това е социална услуга от резидентен тип, която се разкрива на база идентифицирани потребности на населението в общината от такъв тип услуга. Център за настаняване от семен тип означава осигуряване на онова подходящо равнище на интеграция и подкрепа, което да даде възможност на хората да постигнат максимална самостоятелност и контрол над собствения си живот. ЦНСТ създава среда за живот близка до семейната, при която лицата получават необходимата им индивидуална грижа, организирането на условия за равнопоставено участие на потребителите в живота на местната общност, повишаване нивото на автономност.

Изводи за услугите за деца и млади хора: предоставяните услуги са недостатъчни като брой, като разновидност и като капацитет и не удовлетворяват изведените потребности на всички идентифицирани целеви групи; съществува дисбаланс между предоставянето на социалните услуги за деца, младежи и възрастни; предоставяните към момента социални услуги за деца в общността са съсредоточени основно в областния център; услугите по ранна интервенция и превенция на изоставянето на деца в институции са крайно недостатъчни или липсват – както на ниво родилен дом, така и в общността; няма гарантиран комплекс

от услуги по превенция на изоставянето на деца, които да оказват подкрепа на родители и деца, да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата (включително, училища за родители), училищна подкрепа, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца. Към момента се предоставя услугата социален асистент за деца с увреждания, но капацитетът е твърде ограничен; не се предоставят услуги за рехабилитация и интеграция на деца с различни видове заболявания от типа на дневен център със седмична грижа; положителният опит от предоставянето на услугата Приемна грижа в областния център следва да се мултиплицира на територията на цялата област. Сегашният пазар на социални услуги предлага ограничен брой услуги, които се предоставят на терен. Не са развити мобилните услуги. Такива услуги биха имали ефект върху маргинализирани етнически групи, живеещи в условията на гето, правонарушители, проституиращи младежи, зависими, с психични заболявания и др., които сега не са обхванати от системата на социалните услуги. Сред основните задачи в сферата на социалната политика са стимулирането на децентрализацията и разработването на общински стратегии за развитие и предоставяне на социални услуги в общността, отговарящи на местните приоритети.

В община Аврен, където липсват специализирани институции, стартират проекти за социално включване към МТСП “Растем различни, но заедно”, чиято цел е предоставяне на интегрирани социални, образователни и здравни услуги за ранно детско развитие на децата и подкрепа на техните семейства при отглеждането им. Ще се осъществява редовно наблюдение на здравето, физическото и психомоторното развитие на бебетата и децата от уязвими етнически групи.

В 10 от 12 общини на Варненска област има действащи стратегии за социални услуги (без Белослав и Дългопол). Във всички има действащи стратегии за закрила на детето, ежегодно се приемат и програми за изпълнението им.

11. МЛАДЕЖКАТА ПРЕСТЪПНОСТ

От 14-та година възниква възможността за реализиране на наказателна отговорност по отношение на младия човек за извършени от него престъпления. Зачестяват случаите на противообществени и противоправни прояви сред младите хора от ниски възрастови групи. Около две трети от осъжданите всяка година младежи не ходят на училище и/или не работят. Съществуват застрашителни тенденции на нарастване броя на непълнолетните извършители на престъпления и на относителния дял на младите хора до 29 години - водачи на моторни превозни средства, причинили пътно транспортни произшествия и кражби на вещи и части от МПС на територията на областта. По данни на МКБППМН в някои общини се увеличава броя на образуваните възпитателни дела за кражби,

бягство от училище, хулиганство, побой, като голяма част от извършителите живеят в т.н. непълни семейства или в институция. На територията на общините от област Варна, не са образувани дела за групово насилие от малолетни и непълнолетни над техните връстници. Не са налице нови отрицателни фактори в престъпността и отклоняващото поведение, като най-чести от тях са – нездрава и криминогенна семейна среда, липса на пълноценен ефективен родителски контрол, вредно влияние на приятелско обкръжение, липса на трайни интереси и лекомислие. Провеждат се обучения в присъствие на полицейски инспектор на родителско – ученическите срещи с цел разясняване на правата на гражданите за необходимостта от зачитане правата на всички хора.

На територията на някои общини няма изградени консултативни кабинети и центрове за превенция на престъпността. Има създадени екипи за работа по Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца жертва на насилие и кризисна интервенция. Има и екипи, в които са включени представител на общината, на отделите „Закрила на детето” (ОЗД) и „Социална закрила” към ДПС, те правят ежемесечни обходи по график в общините с цел оглед за наличието на просеци деца и деца на улицата. Изключително добра е комуникацията и взаимодействието на местните комисии с всички институции, които работят с деца - училищната комисия за БППМН, инспектор детска педагогическа стая, ОЗД, РПУ и други институции работещи в тази насока.

Въпреки, че престъпленията срещу личността и собствеността са спаднали като абсолютен брой в периода 2000-2008 г., те отново започват да се покачват от 2009-а . Много ниската степен на доверие сред младите хора и респект по отношение на правоохранителните и правораздавателните органи, препятства активното им участие в превенцията на престъпността. През настоящата 2012г. броят на малолетните и непълнолетни лица от ромски произход, регистрирани от инспекторите ДПС на територията на областта е 219. От тях, близо половината са на територията на община Варна – 88 лица. Проблемът наркотици и подрастващи продължава да бъде в центъра на работата на МКБППМН и партньорските институции. Превенцията сред младежта е предпоставка за ограничаване на общата престъпност и грижа за бъдещето на нацията. Наличието на устойчиви криминогенни фактори, които действат на тази възрастова група, налага да се активират превантивните действия на различни институции, работещи с младежи, като се използват образованието, културата, изкуството, спортът и всички други средства за развитие на младата личност. При осъществяването на превантивната дейност на МКБППМН особено важна роля изпълняват и обществените възпитатели, като тяхната дейност включва индивидуална и корекционно-

възпитателна работа с деца и младежи до 18 год., възраст с девиантно поведение и техните родители.

12. МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Възрастовата структура в малките населени места и селските райони е силно деформирана и не може да осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал. Един от основните проблеми в малките населени места и селските райони на Варненска област, е намаляването на раждаемостта и застаряването на населението, в тях е концентрирана голяма част на младежи от ромски и турски етнически произход. Достъпът до формално и неформално образование, професионално образование и обучение, информация и консултиране на младите хора в малките населени места и селските райони е ограничен. Намаляват привлекателните възможности за икономическа активност и професионална реализация на младите хора.

12. УПРАВЛЕНИЕ НА МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА

Все още е висока степента на централизация на управлението на младежката политика. Необходимо е по-активното и ефективно включване на общините в планирането и реализирането на политиките на младите хора, както и по-тясното сътрудничество между различните държавни органи в планирането, изпълнението и оценката на политиките за младежта на областно ниво. Недостатъчна е интеграцията между детската и младежката политика. Участието на млади хора в управлението на местно, областно и национално ниво е неструктурирано и инцидентно. Необходимо е да се подобри ефективното участие на младите хора в управлението на младежката политика на общинско и областно ниво и публично подпомагане на предлагането на качествени услуги в свободното време предвид нарастващите им потребности. Съществена слабост, идентифицирана в анализа е незадоволителното сътрудничество между местната администрация, образователните институции и гражданския сектор в превантивни програми за младежта, неефективната връзка между професионалното образование и бизнеса, липсата на публично-частно партньорство за модернизирани на областите, свързани с развитието на младите хора в общините.

SWOT АНАЛИЗ

Силни страни:

- Наличие на добър демографски потенциал;
- Висока степен на урбанизация;
- Сравнително ниска в сравнение със средната за страната безработица ;

- Относително високо образователно равнище и квалифицираност на кадри;
- Варна - университетски център на международно ниво;
- Добра задоволеност с училищни сгради, в добро материално състояние;
- Обезпеченост на населението със здравни заведения и висококвалифициран медицински персонал, наличие на Медицински университет, медицински колежи;
- Широка мрежа от културни институции, традиции и практики в организирането на национални и международни културни събития.

Слаби страни:

- Намаление на раждаемостта в по-голямата част от общините;
- Емиграция на младите и нискообразовани хора;
- Амортизиран сграден фонд и материално-техническа база на голяма част от културните ценности;
- Липсва действителен пазар на труда в културната сфера;
- Сливане на паралелки и училища в малките градове и селища;
- Ограничен училищен сграден фонд в центъра на Варна;
- Неравномерно разпределение на медицински специалисти в областта;

Възможности:

- Развитие на областта като притегателен миграционен център;
- Подобряване на демографските показатели;
- Пълна компютъризация на училищата;
- Създаване на навици и възможности за учене през целия живот;
- Подобряване на спортната база;
- Алтернативно финансиране на културните прояви и издръжката на културни ценности;
- Обвързване на културната дейност с туризма;
- Осигуряване на адекватно финансиране и добра координация в медицинската сфера;
- Развитие на здравен туризъм.

Заплахи:

- Застаряване на населението, намаляване броя на младите хора ;
- Неравномерно социално развитие;
- Понижаване на жизнения стандарт в селските общини;
- Увеличаване на безработицата в по-малките населени места ;
- Затруднен достъп до специализирано болнично обслужване в малките населени места;
- Понижаване на ефективността на някои публични лечебни заведения;

- Непълно обхващане на децата в основно образование, отпадане на деца от училищата и поява на неграмотност;
- Намаляване на човешките и финансови ресурси за културна дейност, лишаване на все повече хора в малките населени места от достъп до култура;
- Обезлюдяване на малките населени места.

III. ВИЗИЯ

ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА МЛАДИТЕ ХОРА И НА УСЛОВИЯТА ЗА УСПЕХ НА ВСЕКИ МЛАД ЧОВЕК, ЧРЕЗ УСТОЙЧИВИ МЕХАНИЗМИ ЗА ИНВЕСТИРАНЕ В МЛАДЕЖТА КАТО ЗНАЧИМ СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ И ЗА МОБИЛИЗИРАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА МЛАДИТЕ ХОРА В РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. НАСЪРЧАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

Стратегическа цел: Създаване на благоприятна, насърчаваща и подкрепяща среда за качествена професионална реализация на младите хора в област Варна.

Оперативни цели:1. Разкриване на нови работни места и развитие на пазара на труда, стимулиращи включването и кариерното развитие на младите хора.

1. Подобряване на качеството на средното и висше образование и неформалното обучение, насърчаване ученето през целия живот в съответствие с потребностите на пазара на труда чрез:

- осигуряване на чиракуване и стажуване;
- насърчване на работодателите за осигуряване на възможности за повишаване квалификацията на младите работници и служители;
- засилване на ефективността на връзките между образователните и обучителните институции и бизнеса за улесняване на прехода от образование към заетост;
- насърчване на изследователския интерес на учениците и студентите, чрез участие в различни проекти;
- осигуряване на достъп до професионално образование и обучение на младежи в неравностойно положение - младежи със специални

образователни потребности, младежи в социален риск или отпаднали от системата, както и на младежи от малцинствени групи;

- улесняване достъпа до висше образование, чрез доразвиване както на механизмите на студентското подпомагане и кредитиране, така и на съществуващата система за предоставяне на студентски стипендии; насърчаване на сътрудничеството и възможностите за срещи между работодатели, професионални училища, обучителни центрове и академичните общности, с участието и на представители от местната власт.

2. Създаване на благоприятна среда за професионална реализация и кариерно развитие на младите специалисти в държавната и общинска администрация чрез:

- създаване на възможности за стажове;
- организиране на конкурси-модерна практика за прозрачно привличане на младите хора;
- насърчаване израстването на млади държавни служители, показали изключителни качества при изпълнение на служебните си задължения.

3. Разширяване и улесняване на достъпа до услуги за професионално ориентиране и избор на професия или професионално развитие, възможности за заетост чрез ОПРЧР по Европейския социален фонд.

4. Стимулиране участието на работодатели, които подкрепят интеграцията на младите хора и повишават адаптивността на заетите младежи, като:

- предлагат обучение на младите хора, възможности за преквалификация, ротация на работното място и др.;

- въвеждат нови иновативни модели за организацията на труда;

- насърчават и подпомагат териториалната мобилност на младите хора - наемане на хора от различни региони;

- разработват актуални програми и стратегии за управление на човешките ресурси с приоритет - мерки за младите работници и служители.

Оперативна цел: 2. Насърчаване на икономическата активност на младите хора.

1. Подкрепа и създаване на благоприятна среда за предприятия обвързани с осигуряването на работни места за младежи.
2. Консултиране на предприемчиви млади хора с цел развитието на собствен бизнес.

3. Насърчаване и подпомагане на младите хора с изключителни постижения в областта на иновациите, промотиране на техните успехи.
4. Популяризиране на социалното предприемачество сред младежите.
5. Подкрепа на специализирани предприятия и кооперации за наемане на младежи в риск – с увреждания, представители на уязвими етнически групи, лица напускащи специализираните институции, лица страдащи от различни зависимости, бивши затворници.

Оперативна цел: 3. Активно включване на младите хора в изграждането на пазарна икономика.

1. Разширяване достъпа на млади хора до посреднически услуги за намиране на работа, чрез информиране и консултиране относно възможностите за мотивационно и квалификационно обучение, насочване към подходящи свободни работни места, включително и по програми и мерки за заетост и обучение

2. Създаване на нови работни места в сектора на социалната икономика и насърчаване на доброволството и общностни инициативи, генериращи заетост за младежи в уязвими групи.

3. Предоставяне на групово мотивационно обучение и индивидуален пакет от услуги за мотивиране и насърчаване на трудовата реализация на безработни и обезкуражени млади хора.

4. Осигуряване на възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили основно, средно или висше образование, с улесняване на прехода между образование и заетост чрез средствата на ОПРЧР.

5. Подкрепа за създаване на социални предприятия, обвързани с осигуряване на работни места на младежи в риск и полагащи усилия за оборудване и адаптиране на работните места за младежи с увреждания.

Оперативна цел: 4. Успешно съвместяване на професионалния и личния живот на младите хора.

1. Развитие на гъвкави форми на заетост на младите хора- споделяне на едно работно място, работа на непълно работно време, ротация на работното място, работа на плаващо работно време, насърчаване на дистанционната работа.

2. Продължаване и доразвиване на системните политики за равнопоставеност между половете на пазара на труда в икономическия, обществения и семейния живот.

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ:

- Стимулиране на трудовата мобилност на младите хора за достъп до сезонни работни места и работни места в значими инфраструктурни проекти (селско стопанство, строителство на магистрали и пътища).
- Развитие и усъвършенстване на мрежата от трудови медиатори в общините с компактно ромско население за активизиране на неактивните и продължително безработните лица.
- Задълбочаване на социалния и граждански диалог, привличане за партньори лидерите сред общността в областта, ромските НПО и работодатели.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище на 10%.
- Увеличаване на дела на младите хора със завършено средно и висше образование.
- Увеличаване на коефициента на заетост на младите хора на възраст 15-24 и 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания и от етнически малцинствени групи.
- Намаляване на коефициента на безработица на младите хора на възраст 15-24 и 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания и от етнически малцинствени групи.
- Увеличаване на относителния дял на самонаетите сред икономически активните млади хора на възраст 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания и от етнически малцинствени групи.
- Разширяване на мрежата от бизнес центрове и бизнес инкубатори, предлагащи услуги в подкрепа на младите предприемачи, увеличаване на дела на успешно реализиралите се млади предприемачи.
- Увеличаване на участието на младежите в инициативи за професионално ориентиране и реализация.

2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ И КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ

Стратегическа цел: *Улесняването на достъпа до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното и обществено развитие на младите хора в съответствие с потребностите на техните интереси.*

Оперативна цел 1. Формиране на информационна политика, насочена към младите хора.

- Публично подпомагане и предлагане на качествени информационни услуги, предоставящи актуална, систематизирана и достъпна информация, удовлетворяваща широк спектър от интереси и потребности на младите хора;
- Организиране на регионални, областни и общински информационни кампании, насочени към младите хора;
- Запознаване на младите хора с публичните институции и с правата им като част от местната общност и като граждани на Република България и Европейския съюз;
- Развитие на областна информационна система за младежта.

Оперативна цел 2. Осигуряване на достъп до услуги за развитие, основани на младежката работа, индивидуалния подход и оценка на конкретните потребности и особености на младата възраст.

- Публично подпомагане и предлагане на консултантски услуги в подкрепа на личностното и обществено развитие на младите хора, включително и за развитие на жизнени умения;
- Публично подпомагане и предлагане на консултантска помощ за семейно планиране и развитие на устойчиви семейни модели сред младите хора, включително и за развитие на умения за добро и отговорно родителство;
- Публично подпомагане и предлагане на услуги за организиране на свободното време на младите хора;
- Насърчаване и подпомагане на публично-частните партньорства и социалното предприемачество в предоставянето на услуги за развитието на младите хора;
- Гарантиране качеството на публично подпомагани услуги за развитие на младите хора;

- Създаване и развитие на Младежки информационно-консултантски услуги или центрове МИКЦ , чрез подобряване на техния капацитет за обслужване на своите общности, повишаване качеството на услугите и разширяване кръга на обслужваните от тях млади хора и на предлаганите услуги;

- Подобряване на достъпа на младите хора до интернет и електронно съдържание в обществените библиотеки;

- Разширяване на мрежата и развитие на капацитета на доставчиците на услуги за развитие на младите хора – професионални консултанти, търговски дружества, кооперации, юридически лица с нестопанска цел, читалища, културни институти, спортни организации, общини, бизнес центрове, бизнес инкубатори и др.

Оперативна цел 3. Стимулиране на неформалното учене сред младите хора.

- Разширяване на възможностите за неформално учене на младите хора, чрез публично подпомагане и предлагане на услуги за разширяване на знанията, опита и уменията на младите хора, за приобщаването им към ценностите на гражданското общество, наука, култура, изкуството, здравословния начин на живот, безопасността на движението по пътищата и за предотвратяване на противообществените прояви;

- Популяризиране формите на неформално учене;

- Разширяване на достъпа на младите хора до всички европейски младежки програми и инициатива, до програмата - „Младежта в действие”, особено на живеещите в малките населени места и селските райони.

Оперативна цел 4. Развитие на таланта, творческите умения на младите хора съобразно техните интереси и стимулиране на инициативността, младежкото творчество чрез подкрепа на възможностите за реализация.

- Подкрепа на млади дебютанти в изкуствата и в различните културни индустрии, в областта на науката и спорта, подкрепа на младежи с интерес към хуманитарните, инженерните и точните науки;

- Насърчаване приноса на младежката работа за реализация на творческите способности на младите хора, улесняване на достъпа до нови технологии;

- Подпомагане развитието на млади български творци и участието им в европейския и световния културен обмен.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ :

- Утвърждаване на европейски модели в младежката работа на територията на областта.

- Увеличаване броя на изявите на млади творци.

- Повишаване на относителния дял на младите хора в науката.

- Повишаване делът на младите хора от 15-24 години, които имат достъп до електронното съдържание в обществени библиотеки.

- Разширяване на обхвата и повишаване на качеството и достъпността на услугите в подкрепа на развитието на младите хора.

3. НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ НАЧИН НА ЖИВОТ

Стратегическа цел : *Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми на всички млади хора, младежите с увреждания и от етнически малцинствени групи, насърчаване на здравословния им начин на живот.*

1. Оценяване и наблюдение на здравното състояние на младите хора, на младежите с увреждания, на лицата в неравностойно положение и на младежите принадлежащи към етнически малцинства.
2. Подобряване на здравната помощ за новородените и децата в предучилищна възраст.
3. Превенция на факторите , създаващи риск за здравето на младите хора;
4. Подобряване на профилактичните дейности сред младежите, особено сред ромското население, осигуряване на ефективно прилагане на Насоките на ЕС за физическата дейност сред младежите с увреждания;
5. Повишаване на здравните знания и информираността на младите хора, чрез мобилизиране на младежките информационни мрежи;
6. Намаляване на детската смъртност;
7. Насърчаване и подпомагане на сътрудничеството между младежките работници, здравните специалисти младежките и спортни организации за утвърждаване на здравословен начин на живот сред младите хора;
8. Насърчаване на физическата активност и спорта сред младите хора, чрез реализиране на програми за стимулиране на детския и младежки спорт и туризма, мотивационни и информационни кампании за повишаване на тяхната здравна култура, създаване на възможности за

обучение на млади те хора по въпросите на здравето , спорта и физическата активност.

9. Създаване и прилагане на нови форми за здравно образование в училищата, както и насърчаване на здравната просвета в читалищата, младежките средища, спортните и младежки организации, включително и чрез развитие на подхода „Връстници обучават връстници”, с цел развитие на знания, нагласи и умения за здравословен начин на живот, безопасно поведение и избягване на рискови за здравето практики.

Специфични цели:

- Утвърждаване длъжността на здравния медиатор като координираща фигура между здравните институции и лицата от малцинствените групи и общности.
- Идентифициране на населени места, в които има нужда от здравни медиатори и избор на подходящи хора.
- Осигуряване на ефективна трудова реализация на здравните медиатори и текущото им обучение.
- Разширяване сътрудничеството на личните лекари със здравните медиатори.
- Активно съдействие от страна на здравните медиатори в усилията на личните лекари за обхващане на бременните до четвъртия месец на бременността с регистрация, консултации с лекар – специалист по акушерство и гинекология и своевременно постъпване в лечебно заведение за болнична помощ за раждане.
- Разкриване на здравно-социални центрове в районите с компактно ромско население.
- Осъществяване на акушеро-гинекологични прегледи с мобилни кабинети в населени места с компактно ромско население.
- Провеждане на имунизации с мобилни екипи в населени места без лични лекари.
- Провеждане на профилактични прегледи с мобилни педиатрични кабинети в квартали и отдалечени населени места с преобладаващо ромско население.
- Провеждане на ранна диагностика и скринингови изследвания с мобилни мамографи за превенция на рака на млечната жлеза.
- Провеждане на ранна диагностика и скрининг за артериална хипертония, сърдечно съдови заболявания, белодробни заболявания, захарен диабет с мобилни флуорографи, ехографи и лаборатории.
- Организиране на консултативни кабинети в населени места, квартали и махали с предимно ромско население по въпросите на сексуалното и репродуктивното здраве, семейното планиране, начините за предпазване от сексуално предавани инфекции.

- Повишаване информираността на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства относно правата и задълженията на пациентите и за видовете медицински услуги.

- Провеждане на беседи с подрастващи и млади хора и с техните родители за начините за предпазване от нежелана и ранна бременност, за опасностите, които крие ранната бременност за майката и бебето, за риска от раждане на деца с вродени аномалии и наследствени болести и начините за профилактиране.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Повишаване на активната гражданска позиция и включване на младите хора в дейности по превенция на зависимостите;

- Повишаване нивото на информираност и придобити умения и знания за здравословен начин на живот;

- Повишаване броя на младите хора, практикуващи спортни дейности.

4. ПРЕВЕНЦИЯ НА СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

Стратегическа цел: Превенция на социалното изключване на младежи в неравностойно положение - младежи в специализирани институции, младежи с увреждания, младежи от малцинствени етнически групи, младежи напускащи специализирани институции, младежи страдащи от различни зависимости, бивши затворници и други младежи в риск.

Оперативни цели: 1. Интегриране на младежката политика с мерките за закрила на децата.

- Разработване на социални услуги /включително от типа подкрепа, придружаване, менторство/, подходящи за млади хора на възраст от 18 до 25 години в риск, особено за интегрирането им с мерките за закрила на детето;

Оперативна цел 2. Осигуряване на социални услуги за младите хора в неравностойно положение.

- Насърчаване на сътрудничеството между социалните работници, младежките работници и младежките лидери за приобщаване на младите хора в социален риск;

- Подпомагане на социалната адаптация и повишаване на пригодността за заетост на младежите в неравностойно положение;

- Подобряване на качеството на социалните услуги за младите хора в специализираните институции и извеждането им в обществеността и осигуряване на подкрепа за тяхното пълноценно интегриране във всички области на обществения живот.

Оперативна цел 3. Ограничаване на предаването на социалното изключване между поколенията.

- Насърчаване съпричастността на младите хора към политиките за социално включване.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Увеличаване на програмите за целенасочени мерки за социално подпомагане и социални услуги за младите хора на възраст от 18 до 25 години в социален риск по реда на Закона за социалното подпомагане;

- Развити социални услуги в общността /включително от типа подкрепа, придружаване, менторство/ подходящи за млади хора на възраст от 18 до 25 години в риск, особено за интегрирането им с мерките за закрила на детето;

- Ориентация на социалните услуги за младите хора в специализираните институции към подготовката за изграждането и интегрирането им в общността;

- Увеличаване на младите хора, извадени от специализираните институции и ефективно интегрирани в общността.

5. РАЗВИТИЕ НА МЛАДЕЖКОТО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Стратегическа цел: *Развитие на доброволчеството сред младите хора като движеща сила на личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание.*

Оперативна цел 1. Създаване на повече доброволчески възможности за младите хора.

- Присъединяване и осигуряване на прилагането на Европейската конвенция за насърчаване на транснационална дългосрочна доброволческа служба за младежи на Съвета на Европа;

- Насърчаване и подпомагане на участието на младежи в международното младежко доброволчество;

- Създаване на повече доброволчески възможности за младите хора, особено за трансгранична мобилност чрез по-пълно използване на средствата по програмата „Младежта в действие”.

Оперативна цел 2. Гарантиране правата на младите доброволци.

- Правно регулиране на статута на младите доброволци, закрила от прилагане на дейности, които оказват или могат да окажат вредно или опасно влияние върху тяхната психика и здраве

- Осигуряване на подходящо обучение и квалификация на младите доброволци, свързани с извършваните от младежите доброволчески дейности.

Оперативна цел 3. Популяризиране на доброволчеството.

- Удостоверяване и признаване на обучението, опита и уменията, получени от младите хора по време на доброволческата дейност;

- Въвеждане и поддържане на добри практики за управление на млади доброволци за набиране, обучение, стимулиране, наблюдение и оценка, както и за признание на постиженията им;
- Установяване на стандартите за младежкото доброволчество и на публичен контрол в защита на младите доброволци;
- Насърчаване на младежкото доброволчество от общините на територията на област Варна.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Увеличаване на броя на доброволците на територията на областта;
- Увеличаване на броя на българските младежи, участващи в международното младежко доброволчество;
- Признаване на уменията, придобити чрез доброволството, като важна форма на неформалното образование.

6. ПОВИШАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКАТА АКТИВНОСТ

Стратегическа цел: *Осигуряване на възможности за пълноценно участие на младите хора в общественно-политическия и икономически живот и приобщаването им към основните демократични ценности и стандарти.*

Оперативна цел 2. Насърчаване на самоорганизирането на младите хора.

- Насърчаване и подпомагане на развитието на младежките организации и обединения от държавата, общините, бизнеса и обществото;
- Популяризиране и мултиплициране на добри практики за младежка гражданска активност на територията на общините;
- Създаване на условия за подкрепа и реализиране на младежки кампании и инициативи.

Оперативна цел 2. Насърчаване на гражданското образование и обучение.

- Популяризиране и обучение по защита на правата на човека, особено по въпросите на правата на детето, дискриминацията, равнопоставеността между половете, трудовите прояви на младите хора;
- Обучение на младежки лидери.

Оперативна цел 3. Осигуряване на ефективно представителство на интересите на младите хора във формирането на политиките, изпълнението и оценката на секторните политики на регионално, областно и общинско ниво.

- Подпомагане на младежкото представителство от държавата и общините;

- Осигуряване на представителство на младите хора на регионално, областно и общинско ниво при вземането, изпълнението и оценката на решения, касаещи младите хора;
- Стимулиране участието на младите хора и техните организации в опазването, подобряването и управлението на природното богатство.
- Организиране на кампании и инициативи по актуални теми и в изпълнение на националната и политика и политиките на Европейския съюз по отношение на младите хора.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Активизиране на участието на младите хора при решаване на младежките проблеми;
- Увеличаване на изборителната активност на младите хора при провеждането на избори.

7. РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИ РАЙОНИ

Стратегическа цел: Създаване на привлекателна среда за развитие на младите хора в малките населени места и селските райони.

Оперативна цел 1. Осигуряване на ефективен достъп до образование, обучение, информация на младите хора в малките населени места и райони.

- Насърчаване и подпомагане на читалищата като средища на информация, неформално обучение, културно изразяване и гражданско участие;
- Електронно приобщаване на младите хора в малките населени места и селските райони;
- Въвеждане на мобилни форми на младежка и социална работа за младите хора;

Оперативна цел 2. Мобилизиране на участието на младите хора в управлението на местното развитие.

- Насърчаване на участието на младите хора и младежките организации в местните инициативи;
- Насърчаване на инициативи на младежите и техните организации в малките населени места и селските райони.

Оперативна цел 3. Повишаване на икономическата активност и създаване на възможности за професионална реализация на младите хора в малките населени места и селските райони.

- Насърчаване на заетостта на младите хора в микропредприятия и малки предприятия в малките населени места и селски райони.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Подобряване на възможностите за професионална и социална реализация на младите хора в малките населени места и селските райони, създаване на нови младежки клубове и пространства.

8. РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУКУЛТУРНИЯ И МЕЖДУНАРОДНИЯ ДИАЛОГ

Стратегическа цел: *Създаване на благоприятна и насърчаваща за младежите от област Варна да участват пълноценно в межкултурното и международното движение.*

Оперативна цел 1. Насърчаване на междуетническото и межкултурното младежко общуване.

- Насърчаване и подпомагане на мобилността на младите хора;
- Насърчаване и подпомагане на опознаването на отделните етнически общности и техните култури за стимулиране на толерантност, разбирателство и взаимодействие между общностите;

Оперативна цел 2. Стимулиране и подпомагане на участието на младежите в международни и европейски младежки движения.

- Популяризиране на европейското сътрудничество в младежката сфера;
- Насърчаване и подпомагане на приобщаването на младите хора към европейското гражданство и изучаването на европейски езици и култури;
- Изграждане на умения за работа в мултикултурна и мултинационална среда.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Повишаване на активността и участието на младите хора в европейски и международни проекти и инициативи.
- Повишаване на активността на младите хора в международни образователни програми.

9. ПОВИШАВАНЕ НА РОЛЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА В ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

Стратегическа цел: *Стимулиране на активното участие на младите хора в превенция на престъпността, особено в превенция на правонарушенията, извършени от млади хора.*

Оперативна цел 1. Ангажиране на местната власт, младежките организации и медиите в превенция на правонарушенията, извършвани от млади хора.

- Организиране на информационни и образователни кампании;
- Разширяване и подобряване на услугите за социална реинтеграция на млади правонарушители, особено на услуги в общността;
- Подбор и подготовка на специалисти във всички видове институции и организации за развитие на нагласите, знанията и уменията, за оказване на помощ и подкрепа на младежи с поведенчески проблеми и млади правонарушители;

- Насочване на спортни програми за превенция на младежката престъпност в специализираните институции за млади правонарушители, както и за ресоциализация на младежи, извършили правонарушение;
- Организиране на програми за превенция и прояви на спортно хулиганство с активното участие на младежките организации, фен клубовете и спортните организации;
- Мобилизиране на местните общности, особено на младежките и спортните организации, в превенция на детската и младежка престъпност и в социалната реинтеграция на правонарушителите.

Оперативна цел 2. Изграждане на доверие между младите хора и правоохранителните органи.

- Подобряване на достъпа до правосъдие и до качествена правна помощ за младите правонарушители;
- Насърчаване и активно участие на младите хора, младежките лидери, младежките работници и организации в превантивни програми и кампании;

Оперативна цел 3. Развитие на култура на пътна безопасност сред младите хора.

- Организиране на програми за пътна безопасност в училищата и средищата за младежко общуване.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Намаляване на броя на правонарушенията извършвани от млади хора.
- Намаляване на броя на пътно транспортните произшествия /ПТП/ с участието на млади хора.
- Наличие на стабилни и работещи модели за превенция на младежката престъпност.

V. МЕХАНИЗМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

Централно координационно звено (ЦКЗ) на цялостния процес по областното планиране на национално равнище е Министерството на образованието, младежта и спорта, което координира цялостния процес по планиране на национално равнище и монитора изпълнението на областните стратегии и общинските планове.

Областната стратегия за младежта е функция на анализа на потребностите на конкретните общини и същевременно, там където е необходимо отчита, координира и обединява усилията на повече от една община за решаване на общи проблеми.

Областната стратегия за младежта се изпълнява посредством плановете за действие на общините, които са неразделна част от нея.

Общините отговарят за цялостното изпълнение на Общинските планове за младежта на собствената си територия, като всяка община

обособява своя структура за координация и изпълнение на заложените в плана мерки .

Структурата за координация на областно равнище е главното действащо звено за съгласуване на дейностите между общините и включените заинтересовани страни за оперативното изпълнение на областната стратегия за младежта.

Със Заповед на Областния управител се създава Областно звено за координация и контрол (ОЗКК) включващо експерти - представители на Областна администрация Варна и общинските администрации, членове на Областния консултативен съвет младежки дейности и спорт, регионални служби, НПО и др. То контролира изпълнението на стратегията и общинските планове за младежта.

ОЗКК съгласува своята дейност с Областния консултативен съвет „Младежки дейности и спорт”.

Областната стратегия и общинските планове за младежта са отворени системи, те следват динамиката на промяната в развитието на различните показатели, които определят възникването на нови потребности.

VI. МЕХАНИЗМИ ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Оценката на изпълнението на стратегията се осъществява от Областния консултативен съвет „Младежки дейности и спорт” чрез мониторинг и прилагане на различни форми за наблюдение и оценка. Мониторинга се осъществява, чрез систематично събиране и анализиране на информация. На тази основа се съгласуват мерките и заложените дейности в стратегическия документ и/или се формират корегирани мерки, с оглед изпълнението на заложените дейности по приоритетите на плана.

Напредъкът по изпълнението на заложените дейности по приоритетите на плана за младежта се отчита в административен мониторингов доклад.

- Областният консултативен съвет „Младежки дейности и спорт” координира и обобщава получената информация в мониторингов доклад
- Докладът се представя за одобрение пред ОКСМДС
- Докладът се представя в Министерството на науката, образованието и младежта до 1 март на всяка календарна година

VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящата областна стратегия за младежта се утвърждава от Областния управител на област с административен център гр. Варна.

В резултат на изпълнение на Стратегията се очаква следният ефект и въздействие:

- Засилване на политиките за младежта на социално включване в област с административен център гр. Варна.
- Синхронизиране на визията за развитието на етноинтеграционните процеси на всички равнища – общинско, областно и национално.
- Осигуряване на актуална информация и детайлизирана картина на проблемите и потребностите от интегриране на младежката и детската политика. Съпоставимост на разработената областна стратегия и общински планове за действие в резултат от прилагането.

Осигуряването на активното участие на младите хора на територията на областта не само във формирането и реализацията на политиките за младежта, но и във всички други политики е от ключово значение и ще допринесе за развитието на цялото общество.